

УДК 378.016:7

О.М. ІОНОВА, ПЕЙ ЧЖИЮН

СТАНОВЛЕННЯ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ КИТАЮ ХХ СТ.

© Іонова О.М., 2019

<http://orcid.org/0000-0002-9306-5553>

© Чжиюн Пей, 2019

<https://orcid.org/0000-0002-5427-9778>

<http://doi.org/10.34142/2312-2471.2019.62.09>

Стаття присвячена аналізу становлення вищої художньої освіти Китаю ХХ ст. Установлено, що на початку століття розвиток художньої освіти перебував під впливом Заходу шляхом активного залучення у китайську художню професійну освіту академічних практик Західної Європи, що привело до її європеїзації, започаткувавши тим самим новий етап в історії китайського живопису – реалістичний. Це стало початком експериментальних течій в цій галузі як, наприклад, об'єднання західного мистецтва з китайським. Встановлено, що початок ХХ ст. – середина ХХ ст. був періодом відкриття офіційних шкіл художньої освіти, що були відкриті за ініціативою громадян Китаю, а саме відкриттям низки художніх інститутів, таких як: Сучжоуській (1922 р.), потім, в Нансіне і Ханчжоу (1927 р.). Зазначено, що, якщо продовж другої половини ХІХ ст. процес становлення та розвитку вищої художньої освіти Китаю проходив під впливом Заходу, період з середини до кінця ХХ століття пройшов під впливом російської реалістичної школи. Це визначило напрямки у розвитку сучасного китайського живопису, основні методичні установки у практиці художньої професійної освіти Китаю. Цей період можна віднести до періоду зовнішнього (або радянського) впливу, підтримки системи художньої освіти Нового Китаю. Визначено, що розпочаті в першій половині ХХ ст. експерименти китайським митцям вдалося продовжити вже у 1980-і роки, після Культурної революції. Успіхи сучасних живописців, без сумніву, базуються на успішних експериментах майстрів минулого століття, які не могли відбутися без добродійних нововведень в галузі художньої освіти, значно збагативши китайське мистецтво ХХІ ст. На сучасному етапі (ХХІ ст.) система художньої вищої професійної освіти Китаю характеризується підтриманням вищими мистецькими школами загальної стратегії відкритої співпраці з іноземними закладами вищої освіти (ЗВО) у встановленні довгострокових відносин співпраці в галузі наукових досліджень, академічних обмінів, підготовки викладачів і навчання студентів (Китай і США, Китай і Південна Корея, Китай і Україна, Китай і Росія). Введеться плідна підготовка аспірантів.

Ключові слова: вища школа, становлення, художня освіта, Китай.

Ionova O.M., Pei Zhiyong. Establishment of China Higher Art Education in XXth Century

The article is devoted to the analysis of higher art education establishment in China in the XX th century. It is established that at the beginning of the century the development of art education was influenced by the West by actively involving in Chinese art vocational education academic practices of Western Europe, which led to its Europeanization. Thus, begun a new stage in the history of Chinese painting: it was realistic and it was the beginning of experimental trends in those areas such as the union of Western art with Chinese one. It is established that the beginning of the XX th – the middle of the XX th century was the period of opening official schools of art education, which were opened at the initiative of Chinese citizens, namely the opening a number of art institutes such as: Suzhou (1922), then, in Nanjing and Hangzhou (1927). It is noted that during the second half of the XIX century the process of formation and development of higher art education in China was influenced by the West. But the period from mid to late XX th century was influenced by the Russian realistic school, which identified both directions in the development of modern Chinese painting and basic guidelines in the practice of art education in China. This period can be attributed to the period of external (or Soviet) influence and support of the art education system of New China. It is determined that started in the first half of the XX th century the experiments by Chinese artists managed to continue in the 1980s, after the Cultural Revolution. The success of modern painters, no doubt, is based on the successful experiments of masters of the last century, which could not happen without charitable innovations in art education, greatly enriching the Chinese art of the XXI century. At the present stage (XXI century), China's art higher education system is characterized by the support of higher art schools for a common strategy of open cooperation with foreign universities in establishing long-term cooperation in research, academic exchanges, teacher training and student education (China and USA, China and South Korea, China and Ukraine, China and Russia). Postgraduate students are learning too.

Key words: *higher education, formation, art education, China.*

Постановка проблеми. Становлення та розвиток вищої художньої освіти є актуальним питанням для науки і практики України, це зумовлене бажанням зберегти національне коріння, звичаї, етнічну самовизначеність, художні здобутки, але при цьому вивчати художню творчість інших регіонів та народів світу. Особливо цікавим у цьому зв'язку є досвід Китаю з організації вищої художньої освіти із збереженням національних культурних традицій та відомого своїм полікультурним і поліхудожнім характером. Велике значення для розуміння цієї проблеми має історичний аспект питання. Особливе зацікавлення викликає період протягом ХХ ст., коли Китай потрапляє у вир загальносвітових течій, які, серед іншого, певним чином вплинули і на художню освіту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням становлення та розвитку вищої художньої освіти Китаю приділили увагу науковці: Нин Бо, Чжей Жуй Лін, Чжан Дао Сень, Юй Аньдун, Лі Су Цзе, Чжоу Пен Хой, Ван Цзин Цзяо та інші.

Виділення невирішених раніше частин. Разом з тим, історичний аспект питання становлення та розвитку вищої художньої освіти Китаю протягом ХХ ст. не отримав достатнього висвітлення у наукових публікаціях.

Метою статті є аналіз становлення та розвитку вищої художньої освіти Китаю (ХХ ст.).

Виклад основного матеріалу. З настанням ХХ ст. у китайському живопису почався, так званий, період «ста шкіл», виникнення безлічі різноманітних стилів та течій за допомогою впровадження західних стилів і прийомів. У навчальні курси підготовки художників вводяться західноєвропейської техніки живопису.

Чимало студентів на той час опановували живопис у західних школах Англії, Італії та Франції та Росії. Після Синьхайської революції (1912 р.) наукове середовище поповнилася китайськими митцями, які поверталися з США, Західної Європи і Японії [3]. Початок двадцятого століття ознаменувався також відкриттям ряду художніх закладів вищої освіти, що були відкриті за ініціативою громадян Китаю.

У 1905 році відомим китайським педагогом Ма Сянбо був заснований Фуданській університет. Назва університету було взято з твору «Біографія Юсія», де два герої Фу і Дан позначають безперервне самовідновлення, що виражає надію на те, що Китай стане країною з сильною системою вищої освіти, у якій будуть керувати китайські інтелектуали. У 1917 року назву було змінено на приватну школу Фудань [5].

У 1912 році художником-модерністом Лю Хайсу (1896-1994), якого по праву можна вважати найяскравішим педагогом початку ХХ ст., в місті Шанхай було відкрито Китайську художню академію (Шанхай Ічжуань), у стінах якої окрім роботи на природі практикувалося малювання оголеної моделі, характерна для західної художньої освіти. Ім'ям Лю Хайсу був названий відкритий в 1995 р. Музей мистецтв Шанхаю (Лю Хайсу Мейшугуань). Потім було відкрито не менш відому – Сучжоуську академію мистецтв (1922 р), де було підготовлено багато відомих художників, проте в 1952 р. разом з Китайською художньою академією (Шанхай Ічжуань) її було розформовано.

Найбільш престижною школою мистецтв Китаю з моменту свого відкриття в 1928 р. і до 1949 р. була Ханчжоуська академія мистецтв (Ханчжоу Ічжуань), відома також як академія мистецтв Сіху (Сіху Ічжуань), яка досі існує і має назву "Китайська академія мистецтв" (Чжунго Мейшу Сюсюань). Цей заклад вищої освіти (ЗВО) був заснований на кошти Цай Юаньпея (1868-1940), першого ректора Пекінського університету (1916-1926). Директором академії став молодий художник-модерніст Лін Фенмянь (1900-1991), який отримав освіту у Франції. Програма ЗВО була орієнтована на знайомство із західним

мистецтвом, реформування китайського мистецтва, об'єднання західного мистецтва з китайським і створення мистецтва нової епохи.

Якщо перша половина розвитку художньої освіти Китаю пройшла під впливом Заходу, то подальший процес її становлення (середина – кінець ХХ століття) пройшов під впливом російської реалістичної школи [1]. Цей вплив визначив як напрямки у розвитку сучасного китайського живопису, так і основні методичні установки у діяльності художньої освіти Китаю [1].

Так, після заснування Китайської Народної Республіки у 1949 році уряд і Міністерство освіти беруть курс на реформування всієї системи вищої освіти, у тому числі і художньої. Відповідно до цієї лінії художні навчальні заклади КНР реорганізуються за радянським зразком, і важливу роль в цьому процесі зіграв художник Сюй Бейхун (1895-1953), перший голова Всекитайського союзу працівників образотворчого мистецтва і перший ректор Центральної академії мистецтв Китаю (1949-1953) [10, с. 73]. Ставши після 1949 р. головним художнім ЗВО Китаю, Центральна академія мистецтв до цього дня зберігає це звання.

Ще у 30-ті роки ХХ ст. відомі китайські художники Сюй Бейхун, Лу Сунь знайомили художню громадськість з творчістю радянських художників. Особливий захват викликала майстерність художників, які були членами «Товариства пересувних художніх виставок» [6].

У 1946 р. Сюй Бейхун став ректором Пекінського художнього училища (Інститут живопису), який в 1950 р. був реорганізований у Центральну академію мистецтв Китаю. У цьому ЗВО він реалізував нову педагогічну методіку, основу на особовому сприйнятті навколишнього світу. Сюй Бейхунем уперше була введена практика поетапного створення творів мистецтва, що включала спостереження, натуру, замальовки, етюди, ескізи і, нарешті, створення завершеної композиції.

У 1954 р на святкуванні Першого травня в Москві була присутня китайська делегація. Її представляли художники Цзян Фен, Ван Чжао Вень, Сай Чжухун, Ван Шилан і міністр культури Мі Гі. Зустріч виявилася знаменною, оскільки після повернення делегації до Пекіну Міністерство культури взяло чіткий курс на реформування мистецької освіти та популяризації російського мистецтва в Китаї. Так, істотний внесок в популяризацію та пропагування російського мистецтва в Піднебесній зробив Відомий китайський журнал «Мистецтво», що існував в період з 1954 по 1959 рр. Майже в кожному номері журналу містився матеріал, присвячений теорії або історії російського мистецтва [2].

Особливий вплив на становлення китайської системи художньої освіти здійснив російський художник і педагог П. П. Чистяков (1832-1919) зі своєю педагогічною системою і методикою викладання. Так, у 1952 р Китайська Академія мистецтв Джун Ян (ZhongYang) і Академія мистецтв СРСР обмінялися роботами своїх студентів. Китайська сторона в числі інших отримала картини П. П. Чистякова, а також матеріали та аудіозаписи його лекцій. У 1955 р в Пекіні відбулася Державна рада викладання образотворчого

мистецтва, на якій було прийнято рішення про популяризацію системи Чистякова в Китаї [2].

Суттєвий вплив на розвиток китайської системи художньої освіти чинив радянський художник і педагог, професор Московського художнього інституту ім. І.В. Сурікова К. М. Максимов (1913-1994), який з 1955 по 1957 рр. викладав малюнок і живопис студентам художніх ЗВО Китаю за методом художника П.П. Чистякова і став фактично провідником російського художнього методу в культурі країни. На заняттях з учнями К.М. Максимов велику увагу приділяв безпосередньому показу прийомів роботи живописним матеріалом та демонстрував різноманітні техніки живопису [7].

З 1955 – 1959 р. навчання живопису за системою, яку запропонував К.М. Максимов отримало велике розповсюдження в інших художніх ЗВО КНР. Ідеї реалістичного мистецтва, які були притаманні світогляду художника відповідали художнім поглядам китайського народу і культурним запитам того часу. Його учні стали відомими художниками Китаю і основними розповсюдниками педагогічних принципів навчання радянської художньої школи.

З 1952 по 1962 рік у художніх ЗВО Москви і Ленінграду навчалися китайські студенти, які згодом вплинули на художнє життя КНР. Найважливішою подією в підготовці китайських студентів-художників стало навчання в інститутах ім І.Ю. Рєпіна і В.І. Сурикова (1950-ті роки).

Китайські живописці – вихованці персональних навчальних майстерень Ленінградського державного інституту живопису, скульптури і архітектуру імені І.Ю. Рєпіна: майстерня Б.В. Іогансона-О.Д. Зайцева і їх випускники Лінь Ган (1960), Чжан Хуацінь (1960); майстерня В.М. Орешникова, її випускники Лі Тяньсань (1959), Цюань Шаньши (1960), Лі Цзюнь (1962) і Цю Мінхуа (1957 – 1960); майстерня М.П. Бобишова і його випускники – аспірант Ці Мудун (1957) і студенти Чжоу Чжен (1960), Ван Баокан (1961), Ма Юньхунь (1961), Цзі Сяоцю (1961), Чжоу Бен'і (1955 –1966); майстерня Ю.М. Непринцева і його випускники – Ден Шу (1961) і студент Го Шаоган (1955 –1960); майстерня Е.Е. Моїсеєнко – Фин Чжень (1955 –1962); майстерня А.А. Мильникова – Су Гао Лі [4].

Під час навчання майбутні фахівці мистецького профілю вивчали і використовували у своїй практиці методичні рекомендації радянських художників. Велике значення надавалося знанням з теорії та історії мистецтв, розвитку здібностей розуміти художні твори, а також формуванню навичок академічного малюнка.

З середини 1960-х років під впливом політичної ситуації, пов'язаної з Культурною революцією, вся система освіти Китаю зазнала важких випробувань. Художня освіта не стала виключенням. Припинився прийом студентів у ЗВО, багатьох викладачів-художників вислали у селища для роботи у сільському господарстві. Наукові дослідження у галузі вищої художньої освіти у Китаї не проводилися. Із-за низького рівня управління навчальними закладами і постійним їх переміщенням навчально-методична документація

була майже повністю втраченою. Тож, художня академічна освіта не отримувала нормального розвитку та функціонування аж до 1976 року. Цей період для художньої освіти можна охарактеризувати як період застою.

У роки «культурної революції» деякі із студентів художніх ЗВО не бажали переривати навчання і наважувалися на ризикований крок – відвідували майстрів, що вижили в роки смуту. Теплий прийом виявляв Янь Веньлян (1893-1988), художник-імпресіоніст, що вийшов з шанхайської школи рекламного плакату і отримав освіту в Європі. У 1922 р. Янь заснував Сучжоуську академію живопису [9, с. 71]. У період «культурної революції» художник, що викладав кольорознавство і перспективу в Ханьчжоуській академії, потрапив в ув'язнення, з якого вийшов на початку 1970-х рр., згодом продовживши творити "для себе".

Несподіваним результатом лояльності художника, який демонстрував гостям картини, створені ним в 1930-і рр., стала інтеграція елементів французького імпресіонізму і романтизму в сучасну шанхайську школу. У віці 81 року Янь Веньлян був призначений на пост директора Китайської академії мистецтв [8, с. 87-88].

Починаючи з 1977 року по мірі відновлення вищої освіти в Китаї настав сприятливий період і для відродження освіти в галузі художнього мистецтва. Викладачі ЗВО знов влаштувалися на роботу за спеціальністю, відродилися наукові дослідження. У 1979 р китайські митці знов отримують можливість навчатися за кордоном. Лібералізація суспільства в період реформ 1980-х рр. сприяла продовженню, розпочатих у першій половині ХХ ст. експериментів в галузі мистецтв, дозволивши митцям повніше і яскравіше розкривати свій творчий потенціал.

Висновок. Таким чином, можна дійти висновку, що ХХ ст. для китайської художньої освіти ознаменувалося глобальним впливом спочатку з боку Заходу, а пізніше радянської системи вищої мистецької освіти, що спровокувало початок експериментальних течій в цій галузі як, наприклад, об'єднання західного мистецтва з китайським. Тож, без сумніву можна стверджувати, що досягнення сучасних живописців базуються на успішних експериментальних роботах майстрів минулого століття, які не могли відбутися без благодіючих новацій в галузі художньої освіти, значно збагативши китайське мистецтво ХХІ ст., вражаючи своєю свободою, різноманітністю і великою кількістю талантів.

Перспективним є вивчення розвитку вищої художньої освіти Китаю ХХ ст.

Література

1. Ван Кэвэнь, Бернюкевич Т.В. Факторы, этапы, становления и развития русской культуры Харбина. *Вестник Забайкальского государственного университета*. 2013. №5(96). С.105 – 110.

2. Ван Пин Влияние русской художественной школы на развитие китайской традиционной живописи. *Ученые записки ЗабГУ. Культурология.* 2008. № С. 207 – 214.

3. Гусев А.Н., Кашфуллина К.Р., Насонов К.А. Реформы высшего образования в Китае и Республике Корея: использование зарубежного опыта в модернизации системы. *Вестн. междунар. организаций.* 2014. Т. 9. №1. С 124-149.

4. Нин Бо. Китайские выпускники института имени И.Е. Репина - носители и продолжатели традиций ленинградской академической художественной школы : дис. ... кандидата искусствоведения : 17.00.09, Санкт-Петербург, 2010. 316 с.

5. Фудань Дасюэ. Цзяоши Цзяосюэ Фачжань Чжунсинь (Фуданьский университет – Центр повышения квалификации учителей). – URL: <http://cfd.fudan.edu.cn>.

6. Юй Аньдун Становление художественно-педагогического образования в Китайской Народной Республике. *Педагогика и психология, теория и методика обучения.* С. 212 – 215.

7. Юй Аньдун. Традиции академического рисунка в художественно-педагогическом образовании России и Китая : автореф. дис. ... канд. педагогических наук : 13.00.02, Санкт-Петербург. 2007. 25 с.

8. Andrews J. F. Art and Politics in the People's Republic of China, 1949–1979. Berkeley; Los Angeles; London: University of California Press, 1994. 568 p, p. 87-88.

9. Laing E. J. Selling Happiness: Calendar Posters and Visual Culture in Early-Twentieth-Century Shanghai. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2004. 305 p.

10. Sullivan M., Murphy F. D. Art and Artists of Twentieth-century China. Berkeley; Los Angeles; London: University of California Press, 1996. 354 p.

References

1. Wang Kewen, Bernyukevich, T.V. (2013). Factors, stages, formation and development of Russian culture in Harbin. *Bulletin of the Trans-Baikal State University*, 5 (96), 105 - 110. (in Russian)

2. Wang Ping (2008). The influence of the Russian art school on the development of Chinese traditional painting. *Scientists note ZabGu*, 207 - 214. (in Russian)

3. Gusev, A.N., Kashfullina, K.R., Nasonov, K.A. (2014). Reforms of Higher Education in China and the Republic of Korea: Using Foreign Experience in Modernizing the System. *Bulletin of international organizations*, 9, 1, 124-149. (in Russian)

4. Ning Bo. (2010). Chinese graduates of the I.E. Repin institute are carriers and continuers of the traditions of the Leningrad academic art school: dis. ... candidate of art history: 17.00.09, St. Petersburg, 316. (in Russian)

5. Fudan Daxue. (n.d.) Jiaoshi Jiaoxue Fazhan Zhongxin (Fudan University: Teacher Development Center). - URL: <http://cfd.fudan.edu.cn>. (in Russian)
6. Yu Andong. (n.d.). Formation of art and pedagogical education in the People's Republic of China. *Pedagogy and psychology, theory and teaching methods*. 212 – 215. (in Russian)
7. Yu Andong. (2007). Traditions of academic drawing in art and pedagogical education in Russia and China: author. dis. ... Cand. Pedagogical Sciences: 13.00.02, St. Petersburg. 25. (in Russian)
8. Andrews, J. F. (1994). Art and Politics in the People's Republic of China, 1949–1979. Berkeley; Los Angeles; London: University of California Press, 568.
9. Laing, E. J. (2004). Selling Happiness: Calendar Posters and Visual Culture in Early-Twentieth-Century Shanghai. Honolulu: University of Hawai'i Press, 305.
10. Sullivan, M., Murphy, F. D. (1996). Art and Artists of Twentieth-century China. Berkeley; Los Angeles; London, University of California Press, 354.